

הלכות תפלה סימן צב

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק ט]

ויותר טוב אם יכול לצאת בין הפסקים⁽¹⁵⁾ וכו', אם נתעורר לו תפלה בסוף⁽¹⁶⁾ פסקי דוקרה⁽¹⁷⁾ אסור לו לאמר "ברכו", והוא ענין אחר⁽¹⁸⁾.

(15) לכאורה הכוונה בקריאת שמע עצמה, שהרי לאחר קריאת שמע עד שמונה עשרה מבורר בש"ע לעיל (סי' סו ס"ה) שדינו כאמצע הפרק.

וברכת 'אשר יצר', כתב לעיל (שם ס"ק בג) שלא יברך באמצע קריאת שמע וברכותיה, אלא רק לאחר שמונה עשרה.

(16) ואם מוכרח לצאת לנכביו קודם 'ישתבח', כתב בביה"ל לעיל (סי' נג ס"ב ד"ה וקצת) שכשחוזר נכון שיאמר עוד פעם 'תהלה לדוד', כדי שיהיה לברכה על מה לחול, ובש"ת גינת ורדים (א"ח) כלל א סי' נ-נא, שהוא מקור דברי הביה"ל) כתב שקודם שחוזר לומר 'תהלה לדוד', יכול לברך 'אשר יצר', וראה מה שכתבנו בביה"ל לעיל (שם).

(17) ואם באמצע פסקי דומרה צריך לנכביו, כתבו המקור חיים (סי' ו) והשו"ע הרב (סי' ב) שרשאי לגמור את כל פסקי דומרה.

(18) ומשמע שלקדיש יענה כיון שהוא שייך לפסקי דומרה, אכן, לענין לברך על טלית שהובאה לו לאחר 'ישתבח', כתב לעיל (סי' נד ס"ק יג) שלא יפסיק בין הקדיש לברכו, כיון שהקדיש שייך גם לברכו. וכן לענין אם התחילו לומר 'ישתבח' בעשרה ויצאו מקצתם, כתב לעיל (סי' נה ס"ק ז) שנהלקו הפוסקים אם יאמרו את החצי קדיש, שהפמ"ג (א"א שם ס"ק א) הסתפק בזה, כיון שהקדיש שייך ל'ישתבח', ויש הסוברים שלא יאמרו את הקדיש. וכן לענין אם התחילו את הקדיש שקודם לברכו ויצאו מקצתם, כתב שם (ס"ק ט) שלדעת הדרך חיים (דיני קדיש בעשרה סי' א) אפשר לומר גם לברכו, כיון שהקדיש והברכו ענין אחד הם, והמאמר מרדכי (שם ס"ק ב) חולק על זה.

[משנ"ב ס"ק יא]

דאם יש בו משום "בל תשקצו" יכול להפסיק⁽¹⁹⁾.

(19) וגם אם צריך לעבור בתוך ארבע אמות של המתפלל, כתב הא"א (בוטשאטש, סי' קב סוף ד"ה לא ראינו) וכן הגר"ח קניבסקי (אשי ישראל פכ"ט הע' ס) שמותר לו, כיון שיש בו משום 'בל תשקצו'.

[משנ"ב שם]

ומשמע מזה דאחר-כך לא יצטרף לחזור לראש⁽²⁰⁾ וכו', והוא שלא ישקה על-ידי הציאה כדי לגמור כל התפלה⁽²¹⁾.

(20) ולחזור אחר כך למקומו בבית הכנסת, כתב השו"ע לקמן (סי' קג ס"ב) לגבי מי שזו ממקומו כדי להפיוח, שעליו לחזור למקום שבו

עמד בבית הכנסת להתפלל, וביאר הבי"י (שם) שכיון שקבע מקום לשכינה והתרחק ממנה, עליו לחזור לשם כשיוכל, ואם כן יתכן שהוא הדין כאן. וראה עוד מה שכתבנו לעיל סי' צ ס"ק פה ולקמן סי' צו ס"ק ז וסי' קד ס"ק ב.

(21) ובשיעור זמן זה, כתב בביה"ל לקמן (סי' קג ס"ב ד"ה ועיין) שיש להחשיב רק את הזמן שהולך לבית הכסא ואת הזמן ששוחה שם, אך את הזמן שחוזר משם לכאורה אין להחשיב, שהרי אז הוא כבר ראו להתפלל, וסיים בצ"ע.

[ביה"ל ד"ה קורא כדרכו]

עד מפתיר שנקרא ענין אחר⁽²²⁾.

(22) וגם יכול לענות לחצי קדיש שלאחר הקריאה, כמו שכתב במשנ"ב לקמן (סי' רצב ס"ק ד) שהקדיש הוא על קריאת התורה.

[משנ"ב ס"ק יג]

הטעם על זה, עין לעיל בריש סימן ד במשנה ברוה"ה⁽²³⁾. וגם לתפלת מנחה וערבית⁽²⁴⁾ צריך נטילה⁽²⁵⁾.

(23) וביאר שם (ס"ק א), שלענין נטילת ידים בשחרית נאמרו שני טעמים: א. להראש הטעם הוא משום שידי של אדם עסקניות, ואי אפשר שלא נגע בבושר המטונף בלילה. ב. להרשבי"א הטעם הוא משום שלאחר השינה נעשה כבירה חדשה, וצריכים להודות לו שבראנו לשרתו, ולכן עליו להתקדש וליטול ידיו מכלי, כמו כהן המקדש ידיו קודם עבודתו (וטעם נוסף משום רוח רעה ששורה על הידים), אלא שאם הסיח דעתו משמירת ידיו צריך ליטול ידיו שנית לתפילת שחרית, שמה נגע במקום הטנופת (כמו שכתב השו"ע להלן ס"ה ובמשנ"ב ס"ק כד).

(24) ואם נטל ידיו למנחה ולא הסיח דעתו משמירתן, כתב לקמן (סי' רלג ס"ק טז) שאין צריך ליטול ידיו לתפילת מעריב.

(25) וליטול ידיו לתפילת מוסף, כתב לקמן (סי' רלג ס"ק יח) שכל זמן שנמצא בבית הכנסת מן הסתם לא הסיח דעתו, ואין צריך ליטול. ולפי זה אם יצא קודם מוסף להפסקה לקידוש וכדו', צריך ליטול קודם מוסף, אלא אם כן יודע שלא הסיח דעתו משמירת ידיו.

[משנ"ב ס"ק יד]

ואין הנגוי מעכב קנה כמו שמעכב בנטילה לאכילה⁽²⁶⁾.

(26) אבל לענין עצם הנטילה, כתב לעיל (סי' ד ס"ק נו) שצריך ליטול [או לנקות כשאינם מים, וכדלהלן] את כל היד בין מגבה ובין מתוכה עד הפרק, ולא רק את כף היד שבה רגילים להשתמש, ובדיעבד מספיק עד קשרי אצבעותיו.

הַלְבוּת תְּפִלָּה סִימָן צב

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק ז]

וְרוֹכֵב דִּינָו בְּכָל זֶה כְּמִהְלֵךְ בְּרִגְלָיו⁽²⁷⁾.

שיטול רק את המקום שנגע בנעליו. ולענין תשעה באב כתב (סי' תקנ"ג ס"ק ו) שלא יגע בנעליו, כיון שאז יהיה צריך ליטול את ידיו, ולא כתב שיטול רק במקום שנגע. וכשנגע במקומות המכוסים שבגופו ביום כיפור, כתב לקמן (סי' תרי"ג ס"ק ו) שאפילו לא נגע בגופו אלא רק באצבע אחת יטול את כל ידו עד קשרי אצבעותיו.

(27) שנמדד לפי המרחק, אמנם בביה"ל לקמן (סי' קס"ג ס"א ד"ה ברחוק) כתב שכשנסוע יש לשער לפי חשבון הזמן של הליכה רגלית, וראה: מה שכתבנו לעיל סי' צ ס"ק נב.

[משנ"ב ס"ק כ]

וַיִּנְקֵה בְּמִיַּדִּי דְמַנְקִי⁽²⁸⁾.

[משנ"ב ס"ק נט]
וְעֵינַי לְעֵיל בְּסוּף סִימָן ד' בְּמִשְׁנֵה בְּרוּךְ⁽³²⁾.

(32) שם (ס"ק סא) משמע שגם לכתחילה די בנקיון בעלמא כדי לברך וללמוד, ורק כדי להסיר רוח רעה צריך מים, אולם הוסיף בשם השערי תשובה (ס"ק ל) שבזוהר מבואר שצריך דוקא ליטול ידיו במים, ולכן סיים שראוי להחמיר כשיש לו מים.

(28) והוא הדין שיכול לשפשף ידיו באיזה בגד (כדלעיל סי' ד ס"ק נז), ודעת הגר"ח קניבסקי (שיח תפלה שער ב סי' ה בהגה"ה) שאף בבגדו יכול לשפשף.

[משנ"ב ס"ק כג]

שִׁשְׁיָהּ הִסָּה הִרְעַת בֵּין הַנְּטִילָה שֶׁל שְׁחָרִית לְתַפְלַת הַמְּנַחֵה⁽²⁹⁾.

וכשידיו מלוכלכות מזוהמת מאכל, כתב בשעה"צ (סי' קפ"א ס"ק לב) שצריך לקנחן קודם שמברך, ובשונה הלכות (סי"א) כתב שבמשנ"ב (שם ס"ק כג) משמע שדין זה הוא דוקא באיסטניס, אך בשעה"צ משמע שאפילו אינו איסטניס, וסיים בשונה הלכות בצ"ע.

(29) ואם לומר קודם התפילה, אף שיודע שקודם הלימוד או באמצעו נטל ידיו, בכל זאת מבואר בשו"ע לקמן (סי' רל"ג ס"ב, ובמשנ"ב שם ס"ק יח, ובשעה"צ שם ס"ק כג) שצריך ליטול ידיו שנית לתפילה, אך אם נטל ידיו לתפילה אלא שלומד תחילה, אין צריך ליטול ידיו שנית.

וכן אם נטל ידיו לאכילה ואכל, אפילו שלא הסיח דעתו משמירת ידיו, כתב במשנ"ב שם (ס"ק יט) שצריך ליטול ידיו שנית לתפילה. אמנם אם כיוון במפורש בנטילת הידים לסעודה גם על התפילה, דעת הגרש"ז אויערבך (אשי ישראל פ"ב הע' פט) שאין צריך ליטול ידיו שנית לתפילה.

ואם נטל ידיו למים אחרונים ומיד אחר כך רוצה להתפלל, הסתפק הדעת תורה (ס"ד) אם מועיל לתפילה.

[משנ"ב ס"ק כו]

וְדִנְקָא בְּסִתָּם יְדֵים מְקַל הַמְּחַבֵּר⁽³⁰⁾.

[משנ"ב ס"ק לו]
וְהַגְרָ"א מְקַל בְּזוּי, וְכֵן בְּשִׁעְרֵי תְּשׁוּבָה בְּשֵׁם מוֹר וְקִצְיָה⁽³⁵⁾.

(35) שאפשר להקל בצואת האף, אך בצואת האוזן כתב המור וקציעה (ד"ה וני"ל) שצריך נטילה, שלא גרע מנגיעה בשאר המקומות המכוסים, אך החוטם אינו בגדר מקומות המכוסים, אכן בביאור הגר"א לא חילק ביניהם. והגרא"ל שטיינמן אמר בשם החזו"א (אעלה בתמר עמ' ט), שגם להגר"א שאין צריך נטילת ידים, היינו דוקא אם נגע במה שיצא החוצה, אבל אם מכניס ידו לתוך האוזן או האף, דינו כנוגע במקומות המכוסים שצריך נטילת ידים.

(30) שדוקא אם יש לו מים מוזמנים צריך ליטול, וכתב הגר"ח קניבסקי (אשי ישראל פ"ב הע' קכ"ב) שמ"מ גם אם המים אינם בבית הכנסת, מסתבר שצריך ללכת קצת עבור זה.

[משנ"ב ס"ק כח]

אֲבָל הוּא הִרְיָן אִם נִגַּע בְּתַפְלָה גּוֹפָא⁽³¹⁾.

(31) ואם נגע בנעליו ביום כיפור, כתב לקמן (סי' תרי"ד ס"ק יד)

הלכות תפלה סימן צב צג צד

ביאורים ומוספים

[ביה"ל ד"ה ולק]

ואם נגז, קטר בהרהור⁽³⁶⁾.

36 וכמו שכתב במשנ"ב לעיל סי' פה ס"ק טו, ובביה"ל סי' סב ס"ד ד"ה ואף. ולענות אמן, ראה מה שכתבנו לעיל (סי' ו) בשם הא"א (בוטשאטש) והחזו"א (דינים והנהגות פ"ד אות כט) שמותר לענות. ולפסוק דין בלי לומר את טעמו, כתב הרמ"א לעיל (סי' פה ס"ב) שבמקום שמותר להרהר בדברי תורה מותר לפסוק דין, וביאר המשנ"ב שם (סי' טז) שנחשב רק כהרהור כיון שאת טעם הפסק חושב בלב.

ולצאת בברכה מאחר מדין 'שומע כעונה', כתב לעיל (סי' עה ס"ק כט) לענין לצאת ידי חובה כשהשומע בלא בגדים, שאינו יכול, כיון שהוא עצמו אינו יכול לברך בזמן זה, ואם כן הוא הדין כשנגע במקומות המכוסים. וראה מה שכתבנו לעיל ס"ק ו, ובסי' פד ס"ק ז ובביה"ל סי' סב שם.

[משנ"ב ס"ק לה]

דלפצמים קטר אף בתוף התפלה⁽³⁷⁾.

37 וכמו שכתב שם (סי' ד), שבאופן שמצטער מזה ומטרידו בתפילתו, מותר.

[משנ"ב ס"ק לו]

נתקן הפנהג לתן צדקה⁽³⁸⁾ כשפגיע להפסוק "והעשר נכו" ואתה מושל בכל⁽³⁹⁾. ויש מקומות שנוהגין לקבץ צדקה בעת קריאת התורה, והוא שלא בהגזן⁽⁴⁰⁾.

38 וכשאינו עני או קופת צדקה לפניו, כתב הא"ר (סי' יב) שיש להפריש כסף לצדקה וישאירנו בכיסו. ובגדר של נתינת צדקה קודם התפילה, כתב הגר"ש אויערבך (הליכות שלמה תפלה פ"ב הע' 27) שהוא לאו דוקא נתינה לפני, אלא הוא הדין הלוואת מעות לחבירו או כל מעשה חסד.

39 ולעיל (סי' נא ס"ק יט) כתב, שהארי"ז ז"ל כשאמר "ואתה מושל בכל" נתן צדקה בעמידה.

40 וגם בחזרת השי"ץ, כתב לקמן (סי' תקסו ס"ק יב, וכן הוא בכף החיים שם ס"ק טו) שלא להכריז לתת צדקה וגם שלא לאוספה אז. והבן איש חי (שנה א פ' וראו אות יג) והכף החיים (סי' סג ס"ק כו) כתבו, שבשעה שקורא קריאת שמע לא יאסוף צדקה, שהרי אינו מתרכז במה שקורא.

ולתת צדקה באמצע התפילה וקריאת התורה, כתב הגר"ח קניבסקי (דרך אמונה מתנות עניים פ"י ציה"ל ס"ק צו) שיתכן שאין אז חיוב לתת צדקה, משום שהעוסק במצוה פטור מן המצוה, והוסיף (אשי ישראל פ"ב הע' פג) שאם רוצה לתת צדקה מותר לתת אף בפרשה הראשונה של קריאת שמע. וראה מה שכתבנו לעיל סי' סג ס"ק יז.

סימן צג

קדם שיתפלל צריך לשהות

[משנ"ב ס"ק א]

כמו שכתוב בסימן צ סוף סעיף כ, עין שם⁽¹⁾ וכו', עד שלא ישאר עשרה בבית הנקטת, טוב לו, עין שם טעמו⁽²⁾.

1) ושם (סי' סב) ביאר ששואה כדי שתתיישב דעתו עליו ויתפלל בכוונה, שאם יתפלל תיכף כשנכנס אין דעתו מיושבת עדיין, והערך השלחן (סי' הוסיף, ששואה קודם כל סדר התפילה

בשתיקה והתבוננות בליבו להבין לפני מי הוא מכין עצמו להתפלל. 2) ושם כתב, שהיינו כדי שהוא לא יהיה הגורם להסתלקות השכינה הנמצאת כשיש עשרה.

[משנ"ב ס"ק ב]

האר"י ז"ל היה מתפלל מתוך הסדור⁽³⁾ כדי שיקבץ מאד⁽⁴⁾ וכו', והכל לפי מה שפירש האדם בקנש⁽⁵⁾.

3) וגם לחזרת השי"ץ, כתב לקמן (סי' צו ס"ק ט) שנכון להקשיב מתוך סידור, ולקמן (סי' קכד ס"ק כו) הוסיף בשם הש"י, שיש שמשוימים הסידור בפניהם בשעת חזרת השי"ץ ועיניהם וליבם שם שלא יראו החוצה, ואז מכוונים על כל מילה ומילה.

4) ולעיל (סי' נג ס"ק פז) כתב שנכון שיתפלל היחיד מתוך סידור, וכל שכן השליח ציבור, שאימת הציבור עליו. ובספרו שם עולם (בהשמטות שבסוף הספר) כתב שראשון לכל צריך שיתפלל מתוך סידור, ועל כל פנים תפילת שמונה עשרה. ורמז לזה כתב בספר אבן שלמה (פ"ט הע' ב) בשם הגר"א על הפסוק "ובבואה לפני המלך אמר עם הספר ישוב מחשבתו הרעה" (אסתר ט כה), שהכוונה שיתפלל מתוך הספר ואז ישוב מחשבותיו הרעות.

5) ולעיל (סי' צא ס"ק ו) ולקמן (סי' צה ס"ק ה, ובביה"ל שם ס"ב ד"ה צריך) מבואר שיש מעלה להתפלל בעינים עצומות, והמחזיק ברכה (סי' צו ס"ק ב) והשערי תשובה (שם ס"ק ב) והכף החיים (סי' צה ס"ק י) כתבו שבספר הכוונות כתוב שהארי"ז ז"ל היה מתפלל תפילת שמונה עשרה בעינים סגורות, וכתב המחזיק ברכה שכל אדם ישער בעצמו איך יוכל לכוון יותר בתפילה.

ולענין תפילות שבת, כתב השערי תשובה (סי' רסו סוף ס"ק ב) בשם הארי"ז ז"ל, שאין להתפלל בעינים עצומות, וטוב להתפלל מתוך סידור.

[משנ"ב ס"ק ז]

לא יתפלל מתוך שחוק אלא מתוך שמחה של מצוה⁽⁶⁾.

6) וכן כתב לקמן (סי' צח ס"ק ה) שלא יתפלל כשאין דעתו מיושבת עליו מחמת איזה צער או כעס או מפני טורח הדרך, והספר חסידים (סי' יח) כתב שאותם העומדים בתפילה ומראים עצמם כעייפים, עליהם הכתוב אומר "ולא אתי קראת יעקב כי יגעת בי ישראל" (ישעיה מג כב), והוסיף, ששורש התפילה שמחת לב בהקב"ה, שנאמר "התהללו בשם קדשו ישמח לב מבקשי ה'" (תהלים קה א).

[משנ"ב ס"ק ח]

כדי שלא ישךר על ידי ייזיה בתפלה⁽⁷⁾.

7) ולהיכנס לבית המרחץ מתוך הלכה שאינה פסוקה, כתב הרמ"א (יו"ד סי' רמז סכ"ו) שמותר, ולא חוששים שמו ימשוך להרהר בהלכה זו בתוך בית המרחץ. וראה מה שכתבנו לעיל סי' פה ס"ק ח.

[משנ"ב ס"ק ט]

להתפלל⁽⁸⁾ וכו', אם אין שם מי שישיטתל אלא הוא⁽⁹⁾.

8) ורופא או אחות וכדו' שעסוקים בטיפול בחולה, כתב הגר"ש אויערבך (נשמת אברהם אי"ח סי' לח ס"ק ו) שאם החולה זקוק עכשיו לטיפול, פטורים מקריאת שמע ותפילה, ואסור להם להפסיק את הטיפול, אך כשאין הטיפול נחוץ ברגע זה ויכולים להפסיק בלי טירחא, יפסיקו כדי לקרוא קריאת שמע ולהתפלל, ויחזרו לטיפול. ודעת הגר"נ קרליץ (חוט שני יום טוב וחול המשך במילואים עמוד 25